

SINIRLARI ve GÜÇ KAYNAKLARI AÇISINDAN TÜRKİYE'DE BÜROKRASI SİYASET İLİŞKİSİ: İŞLEYİŞ KODLARINDA YAŞANAN DEĞİŞİM

Vahap GÖKSU¹

MAKALE BİLGİSİ

Gönderim Tarihi : 09.05.2024
Kabul Tarihi : 16.07.2024
E-Yayın Tarihi : 15.12.2024

Anahtar Kelimeler:

Siyaset
Bürokrasi
Bürokrasi ve Siyaset İlişkisi
Güç Kaynakları
Bürokrasi ve Siyasetin İşleyiş Kodları

ÖZ

Devlet ve toplumlar birer sistem olarak ele alındığında bu üst sistemleri oluşturan ve üst sistemin amaçlarına hizmet eden alt sistemler söz konusudur. Bu bağlamda bürokrasi ve siyaset devletin işleyişine yön veren politikalar üreten ve bunları uygulayan alt sistemler içinde yer almaktadır. Ancak bütün toplumsal yapılarda olduğu gibi bürokrasi ve siyaset de kendi çevre ve sınırlarına sahiptir. Başta bürokrasi ve siyaset olmak üzere tüm sistemlerin hangi yetki, sorumluluk, faaliyet alanları ve işleyiş kodlarına sahip olduğunu belirleyen kriterler, sistemlerin iç ve dış çevresi tarafından belirlenir. Örneğin bürokrasi ve siyaset kendilerine ait olan ve olmayanlar ayrımını, faaliyet gösterdikleri çevre ve bunun sınırları aracılığı ile belirlemektedir. Bürokrasi ve siyasetin çevresini başta karşılıklı kendileri ve diğer alt sistemler oluşturmaktadır. İşleyiş kodları açısından bürokrasi ve siyaset ilişkisine yönelik çeşitli yaklaşımlar olsa da günümüzün toplumsal yapılarında siyaset ve bürokrasi sistemlerini birbirlerinden net bir şekilde ayırmak mümkün gözükmemektedir. Bazen bürokrasi siyasal, bazen de siyaset bürokratik roller üstlenerek işleyiş kodları dışına çıkabilmektedir. Bu çalışmada genel sistem teorisi bağlamında bürokrasi ve siyaset sisteminin sınırları ve buna bağlı olarak beklenen işleyiş kodları öncelikli olarak ele alınmaktadır. Daha sonra bürokrasi ve siyasetin güç kaynakları doğrultusunda kendilerini toplumsal yapıda konumlandırma ve anlamlandırma çabalarına göre işleyiş kodlarında yaşanan değişim, Türkiye örneği üzerinden değerlendirilmektedir.

Kaynakça Gösterimi: Göksu, V. (2024). Sınırları ve güç kaynakları açısından Türkiye'de bürokrasi siyaset ilişkisi: işleyiş kodlarında yaşanan değişim. Journal of Turkish Academic Novelty, 1 (2), 87-94.

¹Doktor Öğretim Üyesi, Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, e-posta: vahapgoksu@selcuk.edu.tr

BUREAUCRACY-POLITICS RELATIONSHIP IN TURKIYE IN TERMS OF ITS BORDERS AND POWER SOURCES: CHANGE IN OPERATING CODES

0000-0002-5606-6792

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>Received : 09.05.2024 Accepted : 16.07.2024 Online Published : 15.12.2024</p>	<p>When states and societies are considered as systems, there are subsystems that constitute these upper systems and serve the purposes of the upper system. In this context, bureaucracy and politics are among the subsystems that produce and implement policies that direct the functioning of the state. However, like all social structures, bureaucracy and politics have their own environment and boundaries. The criteria that determine the authority, responsibility, areas of activity and operating codes that all systems, especially bureaucracy and politics, have are determined by the internal and external environment of the systems. For example, bureaucracy and politics determine the distinction between those who belong to them and those who do not, through the environment in which they operate and its boundaries. The environment of bureaucracy and politics consists primarily of themselves and other subsystems. Although there are various approaches to the relationship between bureaucracy and politics in terms of operating codes, it does not seem possible to clearly separate politics and bureaucracy systems from each other in today's social structures. Sometimes bureaucracy can go beyond the operating codes by assuming political and sometimes politics bureaucratic roles. In this study, the boundaries of the bureaucracy and political system and the expected operating codes accordingly are primarily discussed in the context of general system theory. Then, the change in the operating codes of bureaucracy and politics according to their efforts to position themselves in the social structure and give meaning to them in line with their power sources is evaluated through the example of Turkiye.</p>
<p>Keywords: Politics Bureaucracy Relationship Between Bureaucracy and Politics Power Sources Operating Codes of Bureaucracy and Politics</p>	

Citation Information: Goksu, V. (2024). Bureaucracy-politics relationship in Turkiye in terms of its borders and power sources: change in operating codes. Journal of Turkish Academic Novelty, 1 (2), 87-94.

GİRİŞ

Bürokrasi olgusunun ataerkil toplumlarda dahi mevcut olduğu bilinmektedir. Ancak bürokrasi kavramının modern devletlerinin inşası sürecinde ve klasik yönetim kuramı ile bilimsel literatürde yer almaya başladığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle sosyal bilimcilerin üzerinde yoğun bir şekilde çalıştığı ve tartıştığı bir olgu haline gelen bürokrasi, devlet olgusu ile birlikte toplumsal yapıların vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Bu bağlamda her ülkenin ya da devletin ekonomik, sosyal, kültürel, hukuksal, ideolojik, inanç ve siyasal yapılarına bağlı olarak bürokrasilerinin de şekillendiği ve farklı anlam ve işleyiş kodlarına sahip olduğu rahatlıkla söylenebilir. Çünkü devletlerin tarihsel tecrübeleri, yönetsel kültürü, töreleri, hukuki kazanımları, sosyolojik ve politik şartlarına bağlı olarak her ülke kendi yapısına uygun bürokratik teşkilatlanmaya gitmiştir. Bu durum ayrıca ülkelerin siyaset ve bürokrasi ilişkisine yön vermiştir (Taşpınar ve Şahin, 2021).

Devlet ve toplumlar birer sistem olarak ele alındığında bu üst sistemleri oluşturan ve üst sistemin amaçlarına hizmet eden alt sistemler söz konusudur. Bu bağlamda bürokrasi ve siyaset devletin işleyişine yön veren politikalar üreten ve bunları uygulayan alt sistemler içerisinde yer almaktadır. Ancak bütün toplumsal yapılarda olduğu gibi bürokrasi ve siyaset de kendi çevresi ve sınırına sahiptir. Başta bürokrasi ve siyaset olmak üzere tüm sistemlerin hangi yetki, sorumluluk, faaliyet alanları ve işleyiş kodlarına sahip olduğunu belirleyen kriter, sistemlerin iç ve dış çevresidir (Şahin ve Taşpınar, 2021). Bürokrasi ve siyasetin çevresini başta karşılıklı kendileri ve diğer alt sistemler oluşturmaktadır. İşleyiş kodları açısından bürokrasi ve siyaset ilişkisine yönelik çeşitli yaklaşımlar olsa da günümüzün toplumsal yapılarında siyaset ve bürokrasi sistemlerini birbirlerinden net bir şekilde ayırmak mümkün görünmemektedir. (Şahin, 2007).

Bürokrasi ve siyaset ilişkisine ilişkin tartışmalar tek parti sistemlerinin egemen olduğu siyasal rejimlerden ziyade çok partili siyasal rejimlerde yoğun olarak tartışılmakta (Öztürk, 2003: 93; Tutum, 1976: 10) ve çeşitli yaklaşımlarla bürokrasi ve siyasetin güç kaynakları ve yasal yetki alanları başka bir ifadeyle birer alt sistem olarak sınırlarının nerede başlayıp nerede bittiği konuları ele alınmaktadır. Üst sistem olarak devlet ya da toplumun birer alt sistemi olan bürokrasi ve siyaset, hatta diğer alt sistemler, ana yönlendirici temel sistemler olamazlar. Bu alt sistemlerin, üst sistem içerisinde birbirleri ile karşılıklı bağımlılığı bulunmaktadır. Ancak iç işleyişleri, kuralları ya da işleyiş kodları farklı olarak üst sistemin devamlılığı esasına göre hareket etmektedirler. Sistemlerin karşılıklı bağımlılığı dikkate alındığında devlet ve toplum gibi üst sistemlerin içerisindeki gücün kaynağı, otoritenin yapısı ve iktidarın konumu gibi faktörler ister istemez siyaset ve bürokratik yapı arasında sıkı bir ilişkiler ağının gelişmesini kaçınılmaz kılmaktadır (Gökçe vd, 2002).

Sistem yaklaşımı açısından bürokrasi ve siyaset incelenirken; siyaset ve bürokrasinin ne olduğu değil, yetki alanları buna bağlı olarak amaçları ve işleyiş ayrı bir önem arz etmektedir (Şahin, 2007; Şahin ve Taşpınar, 2021). Bu bağlamda çalışmada öncelikli olarak bürokrasi kavramı ele alınmaktadır. Daha sonra bürokrasi siyaset ilişkisine yönelik yaklaşımlar, bunların güç kaynakları, beklenen ve yasal olarak da ortaya konulan işleyiş kodları ortaya konulmaktadır. En son olarak da bürokrasi siyaset ilişkisinde bunların işleyiş kodları ve bunlarda meydana gelen değişim, Türk kamu bürokrasisi bağlamında tartışılmaktadır.

1. Bürokrasi Kavramı

Bürokrasi gerek bilimsel çalışmalarda gerekse sözlük ve halk dilinde toplumların geçmiş deneyim, değerlendirme, inanç sistemi, yönetsel kültürü gibi farklı faktörlere bağlı olarak değişik anlamlar taşıyan bir kavramdır. Genel olarak bakıldığında bürokrasi ilk önce kamu yönetimi çağrıştıran dar ve buna bağlı olarak da uygulamadan kaynaklı kırtasiyecilik gibi menfi anlamlar içermektedir. Ancak bürokrasi konusunu bilimsel olarak ele alan Weber, bürokrasiye olumsuz bir anlam yüklediği gibi sadece kamu yönetimi ve devlete özgü bir kavram olarak da konuyu ele

almamıştır (Massie, 1983: 72; Gökçe vd., 2002, 46-47). Başka bir ifadeyle bürokrasi “içinde daima bir idarecinin bulunduğu bir durumu niteleyen ve genellikle özel bir kesimden ziyade kamu kesimi ile ilgili bir kavram” olarak değil resmi veya özel tüm büyük yapıları karmaşık teşkilatlar olarak tanımlanmaktadır (Gawthrop, 1968; Taşpınar ve Şahin, 2021).

Kamu hizmeti sunmakla görevli memurların bürokratik süreçlerde ortaya koyduğu “burası devlet dairesi”, “kanunlar böyle emrediyor”, “ben devlet memuruyum”, “bugün git yarın gel” şeklindeki olumsuz söylem ve tutumlarına bağlı olarak halk dilinde bürokrasi, “kırtasiyecilik, sorumluluk almaktan kaçınma, verimsizlik ve kuralcılık” (Gökçe vd, 2002, 47) gibi menfi anlamlara gelmektedir. Ancak Weber’in bürokrasiye bakışında negatif bir anlam yoktur. Çünkü Weber, bürokrasiyi ele alırken işbölümüne, uzmanlaşmaya ve hiyerarşiye vurgu yapmaktadır. Weber’e göre bunlar sayesinde ideal bürokratik yapılarda dakikliği, sürekliliği, hızlı hareket etmeyi, zamanlamayı, disiplinli davranmayı, hızlı dosyalamayı, mutlak itaati ve sorunların çözülmeyi kolaylaştırmaktadır. Ona göre bu durum bürokrasinin diğer yapılara göre daha üstün yönlerini oluşturmaktadır (Gerth ve Mills, 1958: 214, Gökçe vd, 2002, 47).

Yukarıda vurgulanan tanım ve anlamlar dikkate alındığında bürokrasinin genel olarak üç farklı anlam içerdiği görülmektedir. Bunlardan birincisi “devlet ve buna bağlı olarak kamu yönetimi”, ikincisi “belli bir örgütlenme ve yönetim biçimi”, üçüncüsü ise “verimsizlik, kuralcılık, kırtasiyecilik ve sorumluluk almaktan kaçınma” (Abadan, 1959; Dursun, 2012, 133-149, Aydılek, 2019). Birinci anlam, bürokrasi kavramının kapsamı açısından çok dar bir içeriği ifade ettiğinden bürokrasiyi tanımlamada yetersiz kalmaktadır. Üçüncü anlam ise biraz hissi ve algıya bağlı olarak duygusallığın sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bir bakıma uygulamadaki sorunları ifade eden bir anlayıştan başka bir anlam taşımamaktadır. İkinci tanımlama biçimi (Bkz. Abadan, 1959), bürokrasinin işleyiş kodları ve sınırları bağlamda da kabul görmektedir. Çalışmada da bürokrasi siyaset ilişkisi incelenirken ikinci anlamdaki tanım temel alınmaktadır.

2. Bürokrasi Siyaset İlişkisi

Bürokrasi ve siyaset ikilemi, bilimsel çalışmalarda ele alınan ve farklı yaklaşımların ortaya çıkmasına neden olan bir konudur. Daha önce de vurgulandığı üzere toplumsal sistem içerisinde birbirleriyle en fazla etkileşim içerisinde olan alt sistemlerin başında bürokrasi ve siyaset gelmektedir. Başka bir ifadeyle, bürokrasiyi en çok etkileyen siyasi sistem iken; aynı şekilde siyaseti de etkileme gücü en fazla olan alt sistem bürokrasi (Şahin, 2007; Şaylan, 1986: 32; Gökçe vd., 2002, Şahin ve Taşpınar, 2021). Çünkü devletim toplumsal düzenle ilgili ortaya koyduğu siyasaların belirlenme sürecinde bürokrasinin bilgi gücü önem arz ederken ve bunların uygulanması sürecinde bürokrasi yine öne çıkmaktadır. Kısaca bürokrasi hem politika belirlemede hem de uygulamada siyaset ile iç içe geçmiş durumdadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde “bürokrasi, yönetim ve siyasetle ilgili bir kavramdır” (Eryılmaz, 1995: 195; Eryılmaz, 2002: 95-96; Durgun, 2002: 85; Şahin ve Taşpınar, 2021). Bu noktadan hareketle siyaset ve bürokrasi ilişkisini ortaya koyan ve açıklayan üç yaklaşım ortaya çıkmaktadır. Bunlar: “siyaset ve bürokrasi ayrımını benimseyen”; “siyaset ve bürokrasi ayrımını reddeden yaklaşımlar” ile “üst kurullar bürokrasisidir” (Şahin, 2007; İzci ve Bozdoğan, 2016; Çelik ve Mardinli, 2018).

3. Bürokrasi ve Siyasetin Güç Kaynakları

Genel olarak siyasi organların politika belirlediği ve bürokratik yapıların bunları uygulayan konumda olduğu yönünde bir anlayış hâkimdir. Burada vurgulanmak istenen husus, bürokrasinin genel olarak siyasi kararları ya da düzenlemeleri yürütme ve uygulama işlevine sahip olduğudur. Bu dar bakış açısıyla bürokrasinin sivil, askeri, güvenlik ve yargı hizmetlerindeki rolü öne çıkmaktadır. Ancak şu bir gerçektir ki bürokratik yapı sahip olduğu güç kaynakları sayesinde siyasilere bir taraftan kamu politikalarına ilişkin alternatifler sunarken; diğer taraftan da siyasileri bu alternatiflerden birisini tercih etmeye zorlayabilmektedirler. Kısaca bürokratlar kendilerine fayda sağlayacak kanuni düzenlemelerin meclisten geçmesini sağlamaya yönelik

teşebbüslerde bulunabilirler. Aksi yöndeki yasal düzenlemelerin de meclisten geçip yasallaşmasını engelleyici güç kaynaklarını devreye sokmaktadırlar (Şahin ve Taşpınar, 2021). Aslında bürokratik yapı, icra ettikleri kamu politikalarının hazırlanması sürecinde önemli bir pay sahibidir (Eryılmaz, 2002; Şahin, 2007; Taşpınar ve Şahin, 2021; Öztürk, 2003)

Bürokrasiyi siyaset karşısında bu denli etkin kılan, bürokrasi ve siyasetin sahip olduğu güç kaynaklarıdır. Bürokratik sistemin siyaset karşısındaki meşruluğu ve gücü, “bilgi/uzmanlık, hızlı karar alabilme, daimi ve istikrarlı bir statü (hukuki güvence), kurum ideolojisi, profesyonellik, özerk olarak örgütlenme, planlama ve bütçeleme, danışma kurulları ve birer seçmen olma” (Kaufman, 2001; Eryılmaz, 2002; Öztürk, 2003, 119 -123; Şahin, 2007; Lamba, 2014; Aydilek, 2019) faktörlerine dayanmaktadır. Bürokrasi- siyaset ikilemi ve çatışması bağlamında bakıldığında siyasal yapının bürokratik sistemi kendi politikaları doğrultusunda hareket ettirmeye yönelik meşruiyetini ya da gücünü ortaya koyacağı imkânlarla sahiptir. Bunlar kısaca alt sistem olan siyasetin güç kaynaklarıdır. Bunların başında siyasetin meşruluğu gelmektedir. Diğer taraftan siyasetin genel bütçe üzerindeki tasarruf yetkinliği ve bunun bürokratik yapılara dağıtımında tek yetkinin siyasetin elinde olması önemli bir gücü ifade etmektedir. Hükümet, ortaya koyduğu kamu politikalarını bürokratların ve kamu kurumlarının yerine getirmesini beklemektedir. Aksi durumda kendine yakın ve politikalarını benimseyecek üst düzey alternatif bürokratik atama yetkisi siyasetin elini güçlendiren bir diğer faktördür (Eryılmaz, 2002; Öztürk, 2003, 123 -124; Kaufman, 2001).

4. İşleyiş Kodları Bağlamında Türkiye’de Bürokrasi ve Siyaset ilişkisi

Devlet yasama, yürütme ve yargı organları üzerinden kamusal hizmetlerini yürütmektedir. Her bir organ aslında birer alt sistemdir. Yürütme de kendi içerisinde bürokrasi ve devletin siyasi yönünü de ifade eden hükümeti kapsamaktadır. Çalışmada kullanılan siyaset alt sistemi hem hükümeti hem de yasama organını birlikte ifade etmektedir. Devletin alt sistemleri içerisinde yer alan organların yetki ve sorumluluk alanları anayasal ve yasal çerçevede belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle her bir alt sistemin işleyiş kuralları ve sınırları bellidir. Ancak bürokrasi ve siyaset, ellerindeki güç ve meşruiyet kaynakları üzerinden tarihi süreç içerisinde “devletin sahibi olma iddiası ve topluma hâkim olma düşüncesi” ile birbirlerinin alanına müdahale etmeyi meşru hakları olarak görmüşler ve bir çatışma zemini oluşturmuşlardır. Bu bağlamda da “Türkiye’de devletin sahibi kimdir, ülkeyi kim yönetiyor”? Doğal olarak devlet yönetiminde siyasetçiler mi yoksa bürokratik yapı mı egemen? sorusuna çözüm arayan tartışmalar, Osmanlı İmparatorluğunda gerçekleşen reform hareketleri ile başlamış; Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu söz sahibi olduğu ve egemenliğindeki coğrafyada kendine özgü bürokratik teşkilatını belirlerken “güçlü merkezîyetçi bir devlet yapısı” anlayışına göre hareket etmiştir. Bu anlayış ve amaç doğrultusunda kuruluş ve yükseliş döneminde bürokratik yapılarda aranan en önemli işleyiş kodları, liyakat, yeterlilik ve hükümdara sadakatle bağlılıktır (Heper, 2006, 62-65).

Tanzimat’la birlikte bürokrasi, kul statüsünden çıkarak yeni bir statü kazanmış (Bilgin, 2002, 72; Cem, 1975, 4) ve siyasal işlevi yönetsel işlevlerine ağır basan bir kurum haline gelmiştir. Kısaca bürokrasi bu dönemde uygulama kadar siyasa yapma konuları ile de meşgul olmaktadır (Heper, 1985, 248). Başka bir ifadeyle topluma ve devlete hakim olma temel amaç haline gelmiş, seçkin ve vesayet odaklı bir bürokratik oligarşik yapı oluşmaya başlamıştır.

Osmanlı İmparatorluğunda bozulma dönemi ile başlayıp devam eden süreçte bürokrasinin öncelikli amaçları değişmiştir. Güçlü ve merkezîyetçi devleti koruma amacı bırakılarak “özel mülkiyet ve güç kazanma, batılılaşma, bürokrasiye hukuki güvence sağlama, topluma hâkim olma ve padişahın yetki alanını daraltmak” (Aykaç, 1997; Heper, 2006; Heper, 1985; Şahin, 2007; Şahin ve Taşpınar, 2021) gibi amaçların öne çıktığı görülmektedir. Buna bağlı

olarak işleyiş kodları da farklılaşmıştır. Örneğin “rüşvet, yolsuzluk, siyasal iktidara ortak olma, siyasa yapma, siyaset – bürokrasi mücadelesi, muhalefet ve iktidar olma” (Aykaç, 1997; Heper, 2006; Heper, 1985; Şahin, 2007; Şahin ve Taşpınar, 2021) yeni işleyiş kodlarıdır.

Dünyadaki tüm toplulukları birbirinden ayıran kendilerine özgü toplumsal bir hafızadan söz etmek mümkündür. Söz konusu hafızalar, tarihi süreç içerisinde toplumun kendi kültürüyle oluşmaktadır. Cumhuriyet’in ilk dönemindeki bürokratik yapıda Osmanlı bürokrasinin ağırlığı söz konusudur. Bu açıdan bakıldığında Cumhuriyetin ilk dönemlerindeki bürokraside Osmanlı’nın bürokrasisine özgü yansımaları görmek mümkündür. Ancak bu yansımaya rağmen Osmanlı’nın son dönemindeki bürokrasi, Osmanlıdaki devlet kurtarıcılığı rolünü, Cumhuriyetin ilk yıllarında yeni bir ulus inşa etme rolüne çevirmiştir (Kongar, 1993, 480). Tek parti döneminin bürokratları siyasal güce doğrudan katılma olanağı elde etmişlerdir. Böyle bir rejimde bürokratların iktidarından söz etmek gayet mümkündür (Aykaç, 1997, 165).

Çok partili sisteme geçiş ile Demokrat Parti, seçkin ve seküler bürokratik yapı ile güç mücadelesine girmiştir. Bu aşamadan sonra bürokrasinin amacı ve işleyiş kodları değişmeye başlamıştır.

Tek Parti dönemi bürokrasi ve onların uzantıları, çok partili siyasal hayata geçişle birlikte her dönem “devletin üstün menfaatlerini ve rejimi koruma ile siyaset karşısında bürokratik yapıların güçlendirilmesi” (Aykaç, 1997; Heper, 2006; Heper, 1985; Şahin, 2007; Şahin ve Taşpınar, 2021) amaçları ile hareket etmiştir. Ayrıca siyaset üstü yapılanma olarak üst kurullar bürokrasi de oluşturulmuştur.

Parti devlet bütünleşmesine bağlı olarak iktidar işleyiş kodu ile hareket eden Cumhuriyet bürokrasisi daha sonra amaçlarda olduğu gibi işleyiş yönünden de değişmiştir. Bu değişim “Bürokrasi ile siyasetin çatışması yani muhalefet rolü, siyasi nitelik kazanma/siyasi atama ve siyasa yapma, iktidara sahip olma ve Milli Güvenlik Kurulu gibi yapılar aracılığı ile hükümet etme rolüne bürünme” (Aykaç, 1997; Heper, 2006; Heper, 1985; Şahin, 2007; Şahin ve Taşpınar, 2021) şekilde özetlenebilir:

SONUÇ

Bu çalışmada genel sistem teorisi bağlamında bürokrasi ve siyaset sistemlerinin sınırları ve buna bağlı olarak beklenen işleyiş kodları öncelikli olarak ele alınmıştır. Yine bürokrasi ve siyasetin güç kaynakları doğrultusunda kendilerini toplumsal yapıda konumlandırma ve anlamlandırma çabalarına göre işleyiş kodlarında yaşanan değişim, Türkiye örneği üzerinden incelenmiştir. Sistemlerin hiçbirinin diğerine üstün olmadığı her birinin hem birbirleriyle ilişkili hem de iç işleyişinde özerk olmaları gerektiği genel kabul görmektedir. Eğer bir sistem diğerinin işleyişini ve problem algılayışını etkilerse, tüm toplumsal sistem bundan olumsuz etkilenecek ve sistemlerin etkin ve verimli olma özelliğine gölge düşecektir.

Bu bağlama bürokrasi ve siyaset devletin işleyişine yön veren politikalar üreten ve bunları uygulayan alt sistemler içerisinde yer almaktadır. Ancak bütün toplumsal yapılarda olduğu gibi bürokrasi ve siyaset de kendi çevresi ve sınırına sahiptir. Başta bürokrasi ve siyaset olmak üzere tüm sistemlerin hangi yetki, sorumluluk, faaliyet alanları ve işleyiş kodlarına sahip olduğunu belirleyen kriter, sistemlerin iç ve dış çevreleridir. Buna rağmen bürokrasi ve siyaset, ellerindeki güç ve meşruiyet kaynakları üzerinden tarihi süreç içerisinde “devletin sahibi olma iddiası ve topluma hakim olma düşüncesi” ile birbirlerinin alanına müdahale etmeyi meşru hakları olarak görmüşler ve bir çatışma zemini oluşturmuşlardır. Bu bağlamda da “Türkiye’de devletin sahibi kimdir, ülkeyi kim yönetiyor”? Doğal olarak devlet yönetiminde siyasetçiler mi yoksa bürokratik yapı mı egemen? sorusuna çözüm arayan tartışmalar, Osmanlı İmparatorluğunda gerçekleşen reform hareketleri ile başlamış; Türkiye Cumhuriyeti’nde devam etmiştir.

Osmanlı devletinin kurumsallaşma aşamasında siyasal bakımdan güçlü olan hükümdarlara bağlı ve siyasal sistemin etkin bir ögesi olan bürokrasi, devletin duraklama, gerileme ve Tanzimat sonrası dönemlerinde giderek bozulmuş, etkinliğini, amaç ve işleyiş kodlarını yitirmiştir. Bazen muhalefet bazen muktedir olma çabaları ile siyasa yapan konum elde etmişlerdir.

Tek parti döneminde siyaset- bürokrasi özdeşleştiği için hem sorun olarak algılanmamış hem de siyaset-bürokrasi kodları açısından farklılaşmamıştır. 1950'den itibaren ise siyasetin merkezi ele geçirme isteği, siyaset-bürokrasi çatışmasını hızlandırmış, krizler yaşanmış ve bunlardan bazen bürokrasi galip olarak çıkmıştır.

Bu tarz siyasi krizler genel olarak devletçi – seçkinler (devletçi elitler) ile siyasal elitler arasında devlet düzenini tesis etme ve devlete yön verme noktasındaki farklılıklar nedeniyle yaşanmaktadır. “Devlet düzeni ve toplumsal tercihler konusunda devletçi elitin öngördüğü istikamet dışında bir eğilim hissedildiği anda devletçi elit harekete geçmiştir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Yapmış olduğum bu çalışmada sunmuş olduğum veri ve analizleri, elde ettiğim bilgileri, belgeleri ahlaki kurallar ve akademiye uygun kurallar çerçevesinde elde ettiğimi bildiririm. Yine elde ettiğim tüm bilgileri, dokümanları ve neticeleri bilimsel kaynaklardan etik kurallarına uyararak yararlandığımı bildiririm. Yaptığım çalışmamda faydalandığım tüm eserlerin uygun atıflarda bulunarak kaynak gösterimi yaptığımı ve kullandığım verilerde bir farklılık oluşturmadığımı, çalışmamın özgünlük yönünden uygunluğunu bildiririm. Aksi bir hal ortaya çıktığında aleyhime oluşacak her türlü hak kayıplarını kabul ettiğimi açıklarım.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Bu çalışma sadece bir yazar tarafından hazırlanmıştır.

Etik Kurul İzni

Bu makalede etik kurul iznine gerek yoktur. Etik kurul kararı gerekmediğine ilişkin ıslak imzalı onam formu sistem üzerindeki makale süreci dosyalarında yer almaktadır.

Çıkar Beyanı

Bu çalışmanın hazırlanmasında çıkar çatışması yaşanacak herhangi bir durum bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Abadan, N. (1959). *Bürokrasi*. Ankara SBF Yayınları.
- Aydilek, E. (2019). Türk Siyasal Hayatında Bürokrasi - Siyaset İlişkisi. *Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi* (3), 57-72.
- Aykaç, B. (1997). *Kamu Bürokrasisi ve Türk Kamu Personel Yönetiminde Bürokratik Eğilimler*. Yükseköğretim Kurulu Matbaası
- Bilgin, V. (2002). 21. Yüzyılda Türk Modernleşmesinde Paradigma Değişimi. *Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 65-81.
- Cem, C. (1975). Türk Kamu Yönetimine Toplu Bir Bakış. *Amme İdaresi Dergisi*, C. 8, S. 3, 3-23.
- Çelik, A. ve Mardinli, İ. (2018). Yerel Seçilmişlerin Bürokrasi-Siyaset İlişkisine Bakışı: Şanlıurfa Örneği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi* Yıl: 2018, Cilt: 1, Sayı: 1, 37-55.
- Dursun, D. (2012). Bürokrasi Teorisi ve Yönetim. *Journal of Social Policy Confernces* (37-38), 133-149.
- Eryılmaz, B. (1995). *Kamu Yönetimi*. Akademi Kitabevi.

- Gerth, H. H. ve Wills C. W. (1958). *From Max Weber Essays In Sociology*. Routledge and Kegan Paul Ltd
- Gladden, E. N. (1964). *The Essential of Public Administration*. Staple Press Limited
- Gökçe, G., Şahin, A., & Örselli, E. (2002). Türkiye’de Siyasetin Bürokrasi Üzerindeki Etkisi: Siyasallaşma. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2(4), 45-58.
- Grawthrop, Louis C. (1968). *Bureaucratic Behaviour in The Executive Branch, An Analysis of Organizational Change*. The Free Press, London.
- Heper, M. (1985). 19. Yüzyılda Osmanlı Bürokrasisi. *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları
- Heper, M. (2006), *Türkiye’de Devlet Geleneği*. Doğu Batı Yayınları.
- İzci, F. ve Bozdoğan, S. (2016). Türk Kamu Yönetiminde Bir Problem Alanı Olarak Bürokrasi-Siyaset İlişkisi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4, 34, 33-46.
- Kaufman, H. (2001). Major Players: Bureaucracies In American Government. *Public Administration Review*, Vol. 61, No.1, 18-42.
- Kongar, E. (1993). *İmparatorluktan Günümüze Türkiye’nin Toplumsal Yapısı*. 7. Basım. Remzi Kitabevi,
- Lamba M. (2014). Bürokrasinin Siyaset Karşısında Güç Kaybetmesine Yönelik Gelişmeler, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (11), 191-207.
- Öztürk, N. K. (2003). *Bürokrasinin Gücü ve Siyaset*. Siyasal Kitabevi.
- Şahin, A. (2007). Türk Kamu Yönetiminde Siyaset - Bürokrasi İlişkisi, *Kamu Yönetiminin Yapısal ve İşlevsel Sorunları*, (Ed. Gülise Gökçe). Çizgi Kitabevi
- Şahin, A. ve Taşpınar Y. (2021). Türk Kamu Yönetiminde Siyaset-Bürokrasi İlişkisi, Al -Farabi 9th International Conference on Social Sciences May 2-4, 2021 'Nakhchivan' University, Azerbaijan.
- Şaylan, G. (1986). *Türkiye’de Kapitalizm, Bürokrasi ve Siyasal İdeoloji*. V yayınları
- Taşpınar, Y. ve Şahin, A. (2019). *Dünden Bugüne Dünyada ve Türkiye’de Devlet-Vatandaş İlişkisi*. Nobel Yayınları.
- Tutum, C. (1971). İdari Reformda Başlıca Yaklaşımlar, *Amme İdaresi Dergisi*, 4(2), 33- 45.
- Yılmaz, Z. (2003). Günümüz Türkiye’sinde Devlet ve Hakim Sınıflar İlişkisi Üzerine Alternatif Bir Çerçeve Denemesi. *Praksis Dergisi*, 9, 55-92